

Vörös Csillagok. A Rákosi-korszak szórakoztatóipara és a szocialista revűk

Gyököcssy Zsolt rendező megnyitó-beszéde

Kedves szórakozni vágyó érdeklődők – vagy a régmúlt szórakoztatását látni vágyó kíváncsiak, tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Végtelenül örvendetes a jelenlétük, épp azért, mert Önök tudják: nincs unalmasabb dolog a világon, mint egy kiállítás megnyitója.

Mert, ugye, Önök joggal türelmetlenül várják, hogy nézhessék a látnivalót. Ehelyett az Önök útját állja egy papírlapot fogó személy, és fölösleges szavakat olvas róla.

Legjobb tehát – emlékezve egy amerikai elnökféle mutatványára, aki a biztonság kedvéért azt még felolvasta: hol van, melyik országban, városban..., majd a zuhogó esőre tekintettel látványosan széttépte a papírját, amivel nagy sikert aratott. Aztán Mr. Bush fejből szónokolt tovább.

Nos, a produkciót én is megcsinálom! [*Eltépi a papírlapot.*] Csakhogy én nem beszélhetek fejből...

[*Új papírlapokat vesz elő.*]

Van máááásik! – Mert ezzel emlékeztetek a kiállítás korának egyik klasszikus nevetetőjére, Eötvös bohócra. Ha elvették egy hangszerét, elővett egy másikat és azon játszott tovább.

Valahogy így éltük túl az egészet... Elvették valaminket, de mi előhúztunk egy másik valamit. Egy stílusbukfenc, s azt mondtuk, hogy ez nem kapitalista bukfenc, hanem szocialista bukfenc...

És ez a papír. Ez emlékeztet még valamire: akkor nem lehetett hebehurgyán, csak úgy fejből hablatyolni. Azt kellett mondani, amit sok okos elvtárs átnézett, megrágott, írásba tett – és pont.

Tehát a papírra vetett szöveg, kép, díszlet, jelmez, tánc, artista produkció minden betűje, szava, mozdulata előadás előtt átment a ... vizsgán. Maradjunk ennél, hogy „vizsga”. Ki ne mondjuk, hogy cenzúra. Hogy is tehetnénk? A cenzúrát már 1848-ban eltörölték...

Lehet akkor a szabadság 1948-as esztendejében cenzúráról beszélni? Nem. Nem lehet beszélni. Sem cenzúráról, sem másról.

Semmiről sem. Nem lehet beszélni.

Arról sem, hogy nem lehet beszélni...

Tetszettek hallani? Cenzúra nem volt. Ki cáfolja?

Én...

A kiállítás alcímében olvashatjuk, hogy szórakoztatóipar... No, kérem, ez sem volt! Tudom, hiszen ebben a korban, 48-tól 52-ig voltam főiskolás a rendező szakon. A kor tanúja vagyok.

Láttam mindent. A rendszer könnyű műfajú műsorait is. És álmomban sem gondoltam, hogy egy jó évtized múlva a perifériára tolt revűt, varietét, cirkuszt fogom csinálni, azt meg pláne nem, hogy a televízió legnézettebb kabarészerű magazinját, a Szeszélyes évszakokat rendezem...

Mindenesetre azt jól megtanultam, hogy a szórakoztatóipar kapitalista csökevény, a színházi, cirkuszi kizsákmányolás megtestesítője, embernek ember által való...

Maga az ipar, szent! A munkaverseny, a Pióker Ignácok lehettek a valóságban „szórakoztató produkciók”. A számok úgy kúsztak a magasba, hogy nincs az a légtornász, aki versenyezhetett volna velük. A számok hallatán mindenki vérmérséklete szerint mulatott...

Mégse legyünk igazságtalanok. Ne feledkezzünk meg a korszak szórakoztatásának magas színvonaláról: a színpadokon, pódiumokon, a cirkusz porondján olyan művészek, személyiségek sora szerepelt, akiknek a megjelenése önmagában élmény volt és feledhetetlen emlék.

Mondhatták a legbugyutább propagandaszöveget, az emberek nem azon nevettek, hanem azon, ahogy mondták!

Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a nép szórakoztatása, mint a régi Római Birodalomban, fontos ügy volt. A Rákosi-korszakban ugyan kevesebb volt a panem, de több a circenses, viszont mindannyiunk édesapja úgy szeretett bennünket, hogy senkit sem engedett sehová... Itthon volt mindenki biztonságban. A világklasszisok a magyar népet szolgálták. Hát, persze, hogy volt színvonal!

A periférián is. Mert nagyon szükséges volt a jelenlétük, a szereplésük. Ha máshol nem, hát a mozivarietében. Nem tetszettek hallani róla? Pedig nagy találmány volt. A nagyfilm előtt egy 8-10 perces artistaszám szórakoztatta a nézőket. A kiváló artista itthon maradt tehát, de nem maradhatott munka nélkül.

A nem-periférián, például az Operaházban az előadásokat a Metropolitan is megirigyelhette, ha, mondjuk, egy műben Gyurkovics Mária, Székely Mihály, Svéd Sándor és Simándi énekelt...

És ugyanígy irigyelhette a periférián fellépőket a Ringling Cirkusz vagy a párizsi Moulin vagy a világ bármely varietéje! Vitték volna az itthon szereplő nagy dinasztiák káprázatos sztárjait...

Akikről hadd jegyezzem meg, hogy itthon nem voltak „sztárok”, csak kedvencek, rajongásig szeretett dolgozók! Igen, dolgozók. Mert ez a dolgozók országa volt. Itt élt és alkotott minden világnagyság, itt szórakoztatott az, aki ma nem itt szórakoztatna... De, mint említettem, akkor édesapánk vigyázott ránk!

És ne tagadjuk: a színvonal, az bizony színvonal volt!

Épp ezért is. Humorért nem kellett külföldre menni... Na, jó, egy-egy szovjet csoda járt itt minálunk, de az egy másik kiállítás anyaga lenne...

Amit elmondtam, itt van. Ebben a kiállításban.

Miközben nézik a plakátokat, fényképeket, kérem, hallják meg az előadók örök tréfás, kedvet csináló, színvonalas humorát. Mesélik a vicceket egymásnak, amikről hallottak. Amiket ők is tudtak, de nem mondhattak el nyilvánosan. Viszont benne volt minden kacsintásban az a jókedv, ami minket a közép-európai népek csodájává avat: túlélni... Csak ezt túlélni!

Mert a rendszerekre is igaz: van máááásik!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! kérem, szórakoztassák egymást, míg ezt a jókedvű kiállítást böngésszik!